

Tore Linné Eriksen

Adivasier, maoister og Arundhati Roy

Et riss av en indisk diskusjon

Arundhati Roy,
Broken Republic.
London: Penguin 2011.

Forfatter og aktivist

Arundhati Roys essay om «Chidambarams krig», gjengitt i dette *Agora*, er et godt eksempel på hvorfor Arundhati Roy er en stemme som blir lyttet til både i India og utenfor landets grenser. Like klart viser det hvorfor hun er fryktet og hatet av myndighetene, og hvorfor hun stadig blir utsatt for rettsforfølgelser, trusler og ryktespredning. Sammen med Eduardo Galeano fra Uruguay er hun i særklasse med sin kombinasjon av medrivende skrivekunst og politisk kampvilje. Det er lett å tilgi henne at det foreløpig ikke har fulgt noen romaner etter *Guden for små ting*.

Arundhati Roys gjennombrudd som politisk essayist kom allerede i 1998, da hun i «For the greater common good» rapporterte fra motstanden mot utbyggingen av det gigantiske Sardar Sarovar-prosjektet i Narmadadalen.¹ Selvsagt

¹ Først publisert, som så mange av hennes tekster, i det indiske ukemagasinet *Outlook* (14. mai 1999). Det blei deretter trykt i *The Cost of Living*. London: Flamingo 1999, som på norsk har fått den litt underlige tittelen *Levekostnader*. Oslo: Pax 1999. Denne kampen og dens plass i teorier om sosiale bevegelsers forhold til staten, er behandlet av Alf Gunvald Nilsen i *Dispossession and Resistance. The River and the Rage*. London: Routledge 2010.

var hun noe mer enn reporter eller formidler, hun var en viktig deltaker i selve kampen. Den politiske analysen viste seg gjennom en grundig dokumentasjon av hvilke drivkrefter som lå bak utbyggingen, der «utvikling» blei brukt som et mantra fra både storselskaper og indiske sentralmyndigheter. I avsnitt etter avsnitt blei disse argumentene plukket fra hverandre, og ingen leser kunne være i tvil om at det var de svakeste som måtte betale prisen uten å få noen av de fordeler som blei stilt i utsikt. Det var heller ikke tale om noe enestående tilfelle, hun anslår at det kanskje er 50 millioner mennesker som har blitt berørt gjennom utbygging av 3600 dammer. Pengebeløpet som fulgte den prisbelønte Booker-prisen for *Guden for små ting*, blei da også i sin helhet gitt til bevegelsen Narma Bacho Andolan, som kvitterte med å berømme Arundhati Roy for å ha fulgt en stolt indisk tradisjon med intellektuelle som engasjerte seg i folkelig kamp for et mer rettferdig samfunn.² Aktivister fra det hindusjåvinistiske partiet BJP brente boka offentlig på bålet, og truet bokhandlere på livet dersom de ikke fjernet den fra butikkhyllene.

Når det er naturlig å minne om linjene bakover til det første essayet om Narmadadalen, er det fordi erfaringene fra denne kampen flere ganger dukker opp i de kapitler som – sammen med «Chidambarams krig» – utgjør hennes *Broken Republic. Three Essays*.³ Vi ser det i den kompromissløse identifikasjonen med de samme undertrykte delene av den indiske befolkningen, vi ser det i ønsket om å være en deltaker som denne gang marsjerer sammen med maoistene i et skogsområde i Chhattisgarh og vi ser det i hennes velbegrunnede forakt for indiske myndigheter både sentralt og på delstatsnivå. Som hun selv spør i essayet «Walking with the comrades»: Hvor mange dører har ikke folkebevegelsen mot damutbyggingen forgivev banket på, og hvilken glede har de hatt av rettsvesenet og det lovpriste indiske demokratiet?⁴ Nylig har hun også slått

² Uttalelse gjengitt i *Frontline*, nr. 14, 1999. Arundhati Roys kombinasjon av rollene som forfatter, intellektuell, folkeopplyser og aktivist, er for øvrig allsidig belyst i Ranjan Ghosh og Antonia Navarro-Tejero (red.), *Globalizing Dissent: Essays on Arundhati Roy*. London: Routledge 2012 og i Murari Prasad (red.), *Arundhati Roy. Critical Perspectives*. New Delhi: Pencraft 2007. I den siste av disse to bøkene er det for øvrig et essay av Bina Agarwal som trekker i tvil flere av Roys beskrivelser av Narmadadammen, og som mer generelt kritiserer hennes støtte til det meste som er «anti-developmental».

³ London: Penguin 2011. Boka er også utgitt av samme forlag og i samme år som *Walking with the Comrades*, men her er bildematerialet dårligere (og ikke i farger).

⁴ Ibid., 88. Først trykt magasinet *Outlook* 29. mars 2010.

fast at de dystre spådommene fra essayet i 1999 dessverre ikke er gjort til skamme. Titusener av dem som er tvangsflyttet, venter fortsatt på erstatning, og mesteparten av elektrisiteten kommer byer og storindustri til gode. Det er mot en slik bakgrunn hun nå har valgt å formidle synspunktene til dem som støtter – eller direkte deltar i – den væpnete oppstanden som ledes av Communist Party of India (Maoists) og deres geriljastykker (People's Liberation Guerilla Army – PLGA). Det er et parti som blei til gjennom sammenslåing av flere maoistgrupperinger i 2004, og som i juni 2009 blei forbudt av statlige myndigheter som en «terroristorganisasjon». Ofte framheves det at de fører sine aner tilbake til bondeoppstanden i Naxalbari-distriktet i Vest-Bengal mot slutten av 1960-tallet, og både Arundhati Roy og andre forfattere bruker derfor betegnelsen *naxalitter* vekselvis med maoister.

Her gjelder å holde tunga rett i munnen: Det er i India fra før (minst) to andre kommunistpartier, Communist Party of India (CPI) og Communist Party of India (Marxists). De tilhører begge en parlamentarisk venstreside, og har i lange perioder hatt regjeringsmakt i delstatene Kerala og Vest-Bengal. Ifølge CPI (Maoists) står de lojalt på statens side i undertrykkingen av «folket», og som revisjonistiske klasseforrædere og «sosialfascister» utgjør de en taktisk hovedfiende. I Vest-Bengal har flere medlemmer og folkevalgte fra CPI (Marxists) blitt drept av maoister, det gjelder særlig i Junglemahal, der det i Lalgarh nærmest har vært krig etter 2008.⁵

Felles for kampen mot Narmadadammen og opprøret Arundhati Roy beskriver i Chhattisgarh, er at det begge steder handler om *adivasier*, som tidligere var mest kjent som «tribals» eller «stammefolk».⁶ De utgjør i underkant av 100 millioner mennesker, dvs. åtte prosent av alle indere, og skiller seg bl.a. ut ved at de står utenfor hinduenes kastesystem og religion, og for det meste holder til i vanskelig tilgjengelige skogsområder i østlige og sentrale deler av landet. Adivasiene er utvilsomt den del av befolkningen som har hatt minst glede av den framgangen som mange indere har opplevd etter kolonitida, og i de siste tiåra

⁵ Se artikler og intervjuer i Biswajit Roy (red.), *War and Peace in Junglemahal. People, State and Maoists*. Kolkata: Setu Prakahati 2012.

⁶ Offisielt er betegnelsen *Scheduled tribes*. Begrepet *tribals* har i indisk sammenheng ikke den negative konnotasjon som ofte er tilfelle på engelsk, ikke minst i Afrika, og brukes også av mange progressive forskere og skribenter. Det er ikke tale om en enhetlig folkegruppe, men om en rekke forskjellige folk med ulikt språk. Arundhati Roy besøkte områder der det særlig er Gondi-folket som bor.

har det uten tvil skjedd en absolutt forverring ved at deres tradisjonelle områder har blitt utsatt for avskoging, landran, og åpning for gruve- og industriselskaper. Selv i sammenlikning med *daliter* («kasteløse») skårer de usedvanlig lavt på indikatorer som lese- og skrivekyndighet, ernæring og levealder. En slik sammenlikning med *daliter* (og den muslimske minoriteten på omtrent samme størrelse) viser også at *adivasier* er marginalisert innenfor det indiske demokratiet. De er i liten grad organisert for å kjempe for sine interesser gjennom partier og ledere av nasjonal betydning, og er praktisk fraværende i nasjonalforsamling og høyere posisjoner i embetsverket, rettsapparatet og i de militære styrker.⁷ De er spredt over en rekke delstater i skogsbeltet som er kjent som Dandakaranya, men utgjør ikke flertallet i noen av dem. Størst andel utgjør de i Chhattisgarh, Odisha (tidligere Orissa) og Jharkand, som er de stater hvor Communist Party (Maoists) står sterkest.

Med dette som bakgrunn, vil denne artikkelen trekke opp noen hovedlinjer i Arundhati Roys budskap i *Broken Republic*. Dette vil så danne utgangspunktet for en del kritiske spørsmål når det gjelder hennes beretninger fra Dantewada-distriktet. Men det er også viktig å se nærmere på Communist Party of India (Maoists), deres program, strategier og revolusjonære praksis, der folkekrigen utgjør et sentralt innslag. Når dette etter min mening er en nødvendig perspektivutvidelse, er det fordi det er vanskelig å forstå den dagsaktuelle situasjonen og mulighetene for at *adivasier* skal vinne fram, ved å holde dette helt utenfor, slik Arundhati Roy langt på vei gjør. Denne diskusjon har form av en omtale av bøker skrevet av indiske forskere og forfattere, i tillegg til annen faglitteratur og artikler i indiske tidsskrifter som *Economic & Political Weekly* og *Seminar*.⁸

Myten om «India shining»

Det første av Arundhati Roys anliggender i *Broken Republic* er å beskrive de siste års offensiv fra innenlandske og utenlandske storselskaper for å sikre seg

⁷ Sammen med den materielle forverringen, er dette sentrale poenger når den kjente antropologen og historikeren Ramachandra Guha skal forklare oppslutningen om maoistene, se hans informative artikkel «Adivasis, Naxalites and Indian democracy», i *Economic & Political Weekly*, 11. august 2007, 3305–3312.

⁸ Det gjelder ikke minst et spesialnummer av *Seminar*, nr. 607, mars 2010 («Red resurgence»), med en lang rekke artikler og intervjuer som både bejubler og stiller kritiske spørsmål ved CPI (Maoists) og kampene i Dandakaranya-skogsområdene.

de mineraler som det finnes så rikelig av nettopp i «den røde korridoren». Dette har blitt en vanlig betegnelse på det – hovedsakelig skogkledte – området som strekker seg fra det sørlige Vest-Bengal til nordlige deler av Tamil Nadu, der maoister med varierende styrke er representert i en eller annen form. En slik offensiv er ikke noe særpreg for India, men del av et globalt kappløp om jord, vann, bauxitt, kopper, jernmalm, mangan, krom og andre mineraler.⁹ Hvis India skiller seg ut, er det fordi så mange av de sterkeste selskapene domineres av innenlandsk kapital, slik som bl.a. Tata, Jindal og Essar og Vedanta. Flere av disse storselskapene er giganter også i global målestokk, og eier gruver og stålverk i alle verdensdeler.

For Arundhati Roy er det *andre* hovedpoenget at det nettopp er i distriktene som er sterkest rammet av gruve- og industriselskapers offensiv, at adivasier utgjør hovedtyngden av innbyggerne. Både før og under kolonitida blei deres interesser satt til side, samtidig som de blei møtt med forakt og kulturell nedvurdering fra den dominerende flertallsbefolkningens side. Til tross for mange honnrord om likhet, inneholdt den nye indiske grunnloven fra 1950 mange bestemmelser, ikke minst om eiendomsrett, som videreførte den historiske uretten. Eller som Arundhati Roy oppsummerer det: Deres rettigheter til skog og deres verdighet blei byttet mot stemmerett. Som nevnt ovenfor, ligger adivasiene langt etter alle andre indiske folkegrupper når det gjelder helse, utdanning og inntekt, og med Roys egne ord minner hungersnøden, underernæringen og sjukdommene vi ser innenfor disse gruppene, mest om det som finnes i de fattigste land i Afrika sør for Sahara. Dette er ikke å ta for hardt i. Selv om vi ser hele den indiske befolkningen under ett, er andelen kronisk underernærte høyere enn snittet for Afrika. Hvor stor den mye omtalte middelklassen egentlig er, kan man undres over når selv Verdensbanken anslår at rundt 85 prosent ligger under grensa på 2,5 USD per dag.¹⁰ Når ressursplyndringen gir seg så dramatiske utslag nettopp i adivasi-områder, er det fordi de er *skogens folk*, dvs. at de er helt avhengig av sine bosteder og det utkomme de kan hente fra naturen.

⁹ En god og aktuell oversikt over det store bildet er gitt i Michael T. Klare, *The Race for What's Left. The Global Struggle for the World's last Resources*. New York: Metropolitan/Henry Holt 2011.

¹⁰ Det er ingen grunn til å tro at Verdensbanken undervurderer fattigdommens omfang, snarere tvert i mot. For en gjennomgang av fattigdomsmål, statistikk og analyse av India, se Tore Linné Eriksen, *Fattig og rik i samme verden*. Oslo: FN-sambandet 2012.

Tvangsflyttinger, deportasjoner og ødeleggelse av deres livsgrunnlag er derfor en forutsetning for at selskapene skal kunne rykke inn, og dette er igjen et klart uttrykk for det som David Harvey (i Rosa Luxemburgs fotspor) kaller for «akkumulasjon gjennom frarøving».¹¹ Dette er i dag forsterket gjennom statlig lovgivning som oppretter Special Economic Zones (SEZ), som ofte utvikles etter kinesisk mønster. Her blir selskapene gitt lav skatt og frie tøyler for å stimulere til eksport, og det blir sett gjennom fingrene med deres ødeleggelser av natur og ekstrem utbytting av arbeidsfolk.

Det tredje anliggende, som også knytter seg til alt Arundhati Roy tidligere har skrevet, er å avkle mytene om «India shining». Hun er selvsagt ikke aleine om å rive fra hverandre det glansbildet som indiske myndigheter – uansett regjering – ønsker å vise fram, og som får utenlandske selskaper og næringslivsjournalister i norske aviser til å interessere seg for kjøpekraftige deler av befolkningen. Det er i forskningslitteraturen og internasjonale studier en nærmest samstemmig oppfatning at kløfta mellom fattig og rik vokser, og at gjennomsnittstall for bruttonasjonalinntekt derfor har liten verdi. En utvikling i retning av ulikhet, maktkonsentrasjon og marginalisering har særlig vært påfallende etter at dagens statsminister fra Kongresspartiet, Manmohan Singh, åpnet døra på vidt gap for nyliberalismen ved inngangen til 1990-tallet.¹² For mange småbønder og jordløse landarbeidere har det også funnet sted en absolutt forverring, noe en kvart million selvmord i løpet av de siste 15 åra forteller sitt tydelige språk om.¹³ I virkeligheten er det tale om langt flere, ettersom mange – bl.a. kvinner, daliter og adivasier – ikke registreres som bønder, siden de mangler formelt skjøte på jorda.

Et fjerde anliggende hos Arundhati Roy er at markedsfundamentalisme ikke betyr at det er noen «usynlig hånd» som styrer. Et gjennomgangstema er isteden

¹¹ David Harvey, *Den nye imperialismen*. Oslo: Oktober 2005. For en ny artikkel av samme forfatter, se «Nyliberalismen og gjenopprettelsen av klasseherredømmet», i *Agora*, nr. 1, 2011, 118–138.

¹² Blant de beste oversiktsbøker i denne sjangeren er Stuart Corbridge m.fl., *India Today. Economy, Politics & Society*. Cambridge: Polity Press 2012; Atul Kohli, *Poverty amid Plenty in the New India*. Cambridge: Cambridge University Press 2012; Sumit Ganguly og Rahul Mukherji, *India since 1980*. Cambridge: Cambridge University Press 2011.

¹³ Center for Human Rights and Global Justice, *Every Thirty Minutes. Farmer Suicides, Human Rights, and the Agrarian Crisis in India*. New York: NYU School of Law 2011.

at den indiske staten både sentralt og på delstatsnivå har en militaristisk jernneve. Som vist i «Chidambarams krig» kommer dette til uttrykk på mange forskjellige måter. «Operation Green Hunt» er statens spesialtrente styrker med moderne våpen, de samarbeider med israelske «eksperter», og får utstyr fra USA. I de direkte konfrontasjonene i områder som Arundhati Roy har beveget seg i, er det derimot de paramilitære *Salwa Judum* som i første rekke sendes inn. (På det lokale gondispråket kan navnet best oversettes med «utrensking».) Ved starten i 2005 blei de framstilt som en slags spontan, folkelig og lokal milits, men det er ingen tvil om at de opptrer på vegne av – og utstyres av – delstatsmyndighetene. Alt tyder også på at de oppmuntres og støttes direkte av de selskapene som har økonomiske interesser av å åpne opp skogsområdene og feie all motstand til side. *Salwa Judum*s brutale framferd er ikke bare beskrevet av Arundhati Roy og hennes informanter, men er grundig dokumentert av uavhengige observatører og menneskerettighetsorganisasjoner. Et av de nyeste eksempler på dette er en rapport fra Human Rights Watch i 2012.¹⁴ Delstatsmyndighetene blei for øvrig beordret av Høyesterett i juli 2011 om å oppløse *Salwa Judum* og de beslektete Special Police Officers (SPO), siden de ikke har noe konstitusjonelt grunnlag.

Offisielt handler det fra myndighetenes side om å nedkjempe den trusselen som CPI (Maoists) utgjør med sin geriljahær (PLGA), men Roy viser klart at siktemålet er langt videre. Det handler i virkeligheten om å nedkjempe all motstand mot avskoging, gruver, stålverk og damanlegg, og da passer det godt å definere alle som kjemper for å bevare sitt livsgrunnlag, som geriljasoldater eller terrorist sympatisører. Det skal ikke alltid så mye til for å bli arrestert, torturert eller drept, ettersom både den sentrale terroristlovgivningen (*Unlawful Activities (Prevention) Act 22/6/2009*) og en egen spesiallov for Chhattisgarh er svært så elastisk. Som Arundhati Roy selv peker på, har CPI (Maoists) neppe noe i mot at deres betydning og sikkerhetstrussel blåses opp, slik at de blir til-delt den ledende rolle de gjerne vil ha.

På vandring med kameratene

Det *femte* anliggende er å by på en øyenvitneskildring fra delstaten Chhattisgarh, nærmere bestemt Danteweda-området, der CPI (Maoists) i dag har sitt

¹⁴ Human Rights Watch, «*Between Two Sets of Guns*». *Attacks on Civil Society Activists in India's Maoist Conflict*. New York: HRW 2012.

desidert sterkeste feste. Som man kan vente under det som i praksis er en «lavintensitetskrig», er dette et lukket område der kampen om kontroll føres både politisk og militært mellom opprørere og myndighetenes ulike terror- eller sikkerhetsstyrker. Fra maoistenes side brukes betegnelsen «geriljasone», det vil si at begge parter kjemper om kontrollen, og at det også er et visst statlig nærvær. Målet er å gå videre til neste fase («frigjøringszone» eller «revolusjonær base»), der staten drives helt tilbake og et nytt samfunn kan bygges opp fra grunnen av under militær beskyttelse. Myndighetene og deres propagandister har hatt nærmest fritt fram når det gjelder å spre rykter og grufulle historier om maoistenes «redselsvelde», godt supplert av deler av det som kan kalles den etablerte eller parlamentariske venstresida i India. Det er derfor viktig at det kommer motstemmer.

Det er ikke så mange utenfra som har sluppet inn i de områder der CPI (Maoists) har sin sterkeste forankring, og de som kommer med penn, lydopptaker og fotoapparat – samt får adgang til samtaler på høyeste nivå – er naturligvis håndplukket. I dagens spente situasjon har de selvfølgelig ingen andre muligheter enn å følge vertskapets planer og anvisninger. I 2010 var det tre prominente besøkende som blei invitert, og alle tre har seinere spilt en viktig rolle når det gjelder å tegne et positivt bilde. Det mest forutsigbare kortet i så henseende var Jan Myrdal, som blei invitert til hovedkvarteret i Bastar, og som særlig viste interesse for diskusjoner om hva den riktige tolkningen av marxismen-leninismen-Mao Zedongs tenkning skal være. I boka med den ambisiøse tittelen *Rød stjerne over India* er det hans prosjekt å formidle lojalt de indiske maoistledernes tanker om ideologiske linjevalg, selvkritikk og kamp mot ideologiske «høyre- og venstre-avvik». ¹⁵ I tillegg til samtaler med den øverste leder, generalsekretær Ganapathy, bygger hans framstilling mye på offisielle partidokumenter. Dette er ikke på noen måte uinteressant, og for dem søker innsikt i maoistenes tenkning og partielitens langsiktige mål, er det mye å hente. Boka er da også oversatt til flere europeiske og indiske språk, og har gitt Myrdal æren av å bli nektet adgang til riket

¹⁵ *Rød stjerne over India. Når jordas fordømte reiser seg*. Larvik: Rødt! 2011. Store deler av boka fylles for øvrig med Jan Myrdals refleksjoner over sitt lange liv og forutsigbare assosiasjoner om svik og forræderi fra de fleste som regner seg til «venstresida» (alltid i hermetegn), samt om hvordan det er å være gammel i Sverige. Mye av dette kan være interessant, og mye egger til motforestillinger, men det gir begrenset innsikt i det indiske brennpunktet. En god del tilleggsstoff med ajourførte beretninger ligger på <http://www.redstaroverindia.com>, som det er vel verdt å følge med på.

han har rapport fra gjennom mer enn 50 år. Men hvis tittelen er ment å gi assosiasjoner til Edgar Snows *Rød stjerne over Kina* fra 1930-tallet, er den selvsagt en stor skuffelse. Snow beveget seg i lengre tid over langt større områder, og kunne fortelle mer direkte om hvordan alternative samfunn var bygd opp i revolusjonære soner. Dessuten bærer hans bok jo preg av at Kina nå var på vei mot en nasjonal revolusjon, som fulgte ikke så lenge etter. Selv den mest revolusjonære optimist ser at situasjonen er helt annerledes i India, der oppslutningen foreløpig er liten utenfor marginaliserte skogsområder.

Jan Myrdal foretok sitt besøk i tospann med Gautam Navlakha, som i indisk sammenheng er en meget sentral aktivist i kampen mot krigføringen i Kashmir og myndighetenes brudd på menneskerettigheter. I tillegg til å være en hovedperson i The People's Union for Democratic Rights (PUDR), er han også tilknyttet uketidsskriftet *Economic & Political Weekly*, som bringer artikler om CPI (Maoists) med høyst ulike konklusjoner. På vegne av PUDR har han for øvrig ved flere anledninger protestert mot overgrep mot sivile i regi av CPI (Maoists), der det også blir krevd at de må følge Genèvekonvensjonen og andre folkerettsregler for krigføring. Det vil føre for langt i denne artikkelen å gå nærmere inn på hans beretninger, som ofte er mer detaljerte og utfyllende enn det vi finner hos Arundhati Roy. Det gjelder ikke minst beskrivelsen av økonomiske og sosiale forhold, i tillegg til at han fikk føre politiske samtaler på det aller øverste nivå. Hans vurderinger og standpunkter skiller seg lite fra det vi finner i *Broken Republic*, og mye tyder på at de er godt samkjørte og har utvekslet materiale. De opptrådte også sammen på flere åpne møter umiddelbart etter at de kom tilbake, og utfyllende filmer fra deres foredrag er lett tilgjengelig på *YouTube*. Navlakhas fyldige rapport blei publisert i *Economic & Political Weekly* omtrent på samme tid som Roys artikkel sto på trykk i *Outlook*, og den er nylig utvidet til ei bok. Fordi den er den klart fyldigste og mest ambisiøse framstillingen innenfra fra en som kommer utenfra, og fordi den er skrevet en høyt respektert forfatter, er den sterkt å anbefale.¹⁶

¹⁶ «Days and nights in the Maoist heartland», i *Economic & Political Weekly*, 17. april, 2010, 38–48. Rapporten ligger i en utvidet utgave også på mange nettsteder, slik som bl.a. <http://www.sanathi.org>. Dette er en rikholdig nettportal med eget tidsskrift og lenker til en lang rekke dokumenter som forteller om kampen mot indiske myndigheter og mot den globale nyliberalismen, med særlig vekt på Bengal. Her ligger også en rekke videoinnslag med Gautam Navlakha. Boka er utgitt som *Days and Nights in the Heart of a Rebellion*. New Delhi: Penguin 2012.

Arundhati Roys viktigste bidrag er å bringe videre det hun faktisk ser og opplever, og hennes evne til å observere og formidle gjør essayet «Walking with the comrades» til et av de viktigste vitnesbyrdene fra et sentralt frontavsnitt.¹⁷

Hvor stort området er, blir det ikke gitt noe klart bilde av, heller ikke er det tydelig hvor mange – eller få – dager hun oppholder seg der. Beretningen har en spennende dramaturgi, som starter med at en forseglet konvolutt skyves under døra hennes i New Delhi til hun via forskjellige kurerer eskorteres inn i skogen og setter sin lit til vertskapet. Nesten ustanselig er hun på marsj fra landsby til landsby (eller fra leir til leir), og hun møtes med en åpenhet og fortrolighet som smitter, selv om det i mange tilfeller må tas høyde for bruk av politisk godkjent tolk. Et høydepunkt når det gjelder entusiasme og folkelig deltagelse, er en stor kulturfestival, som blei avholdt som 100-årsmerking av Bhumbal-oppstanden mot det britiske kolonistyre. Her opptreer kulturgrupper fra flere forskjellige landsbyer med taler, musikk, sang og tablåer, og både forberedelser og gjennomføring forteller om vitalitet og kampvilje. Selv med alle mulige forbehold om at hun vises og fortelles det vertene, dvs. CPI (Maoists), ønsker, er det ingen grunn til å tvile på at det er sterke bånd mellom parti, «folkets frigjøringshær» (PLGA) og lokalbefolkningen. Ikke så få av dem hun møter, har troverdige beretninger om fengselsopphold, tortur og drap på venner og familiemedlemmer.

Tatt i betraktning den rådende krigssituasjonen, er det overraskende hvor mye av dagliglivet som ifølge Arundhati Roy går sin gang. Et slags lokalt selvstyre under partiets ledelse – *Janatan Sarkar* – bygger på en form for valg, selv om det er uklart hvordan kandidater godkjennes eller hvor åpen diskusjonen kan føres. Med bakgrunn i et så kort besøk er det ikke å vente at leseren får vite så mye om de problemene som oppstår i administrasjonen av konfliktfylte og omstridte områder, men det løftes fram positive rapporter om medisinsk hjelp, fordeling av jord, landbruksproduksjon på fellesarealer og innsats for å øke inntekten fra varer som selges. Uten å ha sett dem selv, forteller Roy også om egne rettsinstanser, eller «folkedomstoler», *Jan Adalat*. Det framheves særlig at oppslutningen om slike organer har sammenheng med at de avklarer familietvister mye raskere enn i de offisielle rettsinstanser, og at de feller dommer som favo-

¹⁷ Det er oversatt til norsk i sin helhet under tittelen «På vandring med kameratane», i *Rødt!*, nr. 4, 2010, 6–43. På nett: <http://marxisme.no/index.php/nr-4-2010/613-arundhati-roy>

riserer adivasiernes side når det gjelder rettigheter til jord. Hvor godt grunnlaget er for å konkludere at de militære styrkene er «superbly organisert», er derimot ikke så klart, selv om flere av dem hun snakker med – og da særlig yngre kvinner – forteller om høy disiplin og god kunnskap om våpenbruk, da særlig pistoler og AK 47-geværer.¹⁸ Våpnene er i hovedsak beslaglagt under raid mot politistasjoner eller kjøpt på det illegale markedet. Selv om granater høres i det fjerne, er det ingen direkte kamphandlinger der hun beveger seg. Flere av soldatene i PLGA forteller om sine erfaringer, og ingen kan etter dette tvile på deres motivasjon og overbevisning om at det ikke finnes andre alternativer. Og hele tida gjennomsyres beretningene av smittende optimisme og glede, trass i de tragiske omstendighetene. Roy selv hevder, på vei gjennom jungelen, at hun ikke vil være noe annet sted akkurat nå, og at ikke noe gir mer glede enn å ta seg fram i nattemørke med lommelykt og bevæpnete ungdommer ved sin side.

Selv om det er møtet med grasrota og vanlige fotsoldater som er det viktigste i Arundhati Roys beretning, er det også gitt plass til en interessant historieberetning fra en av maoistpartiets veteraner, «kamerat Venu». Det er åpent hvor høyt opp i hierarkiet han befinner seg, kanskje er det til og med i det mektige politbyrået, og i en krigssituasjon hvor så mange blir arrestert, torturert og likvidert av myndighetene, er det lett å forstå at hans identitet er skjult. (Etter Roys besøk tidlig i 2010, er framstående ledere som Kishenji og Cherukuri Raj Kumar – eller Azad – drept.) Men det han forteller om den langvarige kampen, om splittelsen i mange organisasjoner, om nederlaget i Andra Pradesh tidligere på 2000-tallet, overflyttingen til Chhattisgarh og Jarkhand, samsvarer i hovedsak med det vi kjenner fra annen litteratur.

Forstå, forklare og forsvare

Det *sjette* anliggende i *Broken Republic* handler ikke om å beskrive, men om å forstå, forklare og forsvare. De som søker en sammenhengende analyse av den maoistiske folkekrigens strategi og proletariatets diktatur som en nødvendighet, må lete andre steder, her blir slikt nærmest sett på som irrelevant. Den kampen som føres og den alternative samfunnsmodellen hun ser spirene av, er etter hennes oppfatning akkurat riktig for det området hun besøker, dvs. at det nærmest er en avsporing å diskutere om de passer andre steder. I sentrum står den dags-

¹⁸ Arundhati Roy, *Broken Republic*, 39.

aktuelle *forsvarskampen* som føres av adivasier selv i jungelen, og det vises med rette til at de har stått opp for sine rettigheter og gjort opprør lenge før det oppsto noe maoistparti. Når det hevdes fra kritikere at mange av lederne kommer utenfra og har andre – eller i alle fall flere – mål enn å forsvare adivasier og bedre dere levekår, svares det med at man dermed frakjenner adivasier deres evne til å tenke og handle selv, og at man gir inntrykk av at de umælende danser etter andres pipe. Ofte skinner det riktignok gjennom at Arundhati Roy har lyst til å stille spørsmål ved det problematiske ved folkedomstoler med summariske avgjørelser, voldelige aksjoner som også rammer sivile og uskyldige og risiko for autoritært partivelde, men hun velger å la være. Grunnen er ganske enkel: Hun mener at dette er noe hun ikke har rett til med mindre hun kan lansere klare og troverdige alternativer. Å være bekymret for en framtid med kommunistisk diktatur, blir nærmest sett på som det samme som å predike handlingslammelse i dag. Og dagens krig er ikke noe som adivasiene har bedt om eller trenger, men om de må forsvare seg mot myndighetenes økonomiske og militære offensiv, så har de rett til å gjøre det med alle midler. Selv om hun viser til uttalelser som er nesten folkemordsaktige fra Charu Mazundar, en tidlig naxalittleder og maoist som døde i fengsel i 1972, berømmes han likevel for å være en mann med politiske visjoner som fortjener å bli tatt alvorlig.¹⁹ Det blir også minnet om at maoistene langt fra er de eneste som vil erobre staten og sette staten og demokratiet til side, det gjelder både hindusjåvinister og totalitære markedsideologer. Feiltrinn i folkedomstoler blir på samme måte som lite å regne mot det Høyesterett bærer ansvaret for.

De refleksjoner som gjengis overfor, kommer i hovedsak fra «Walking with the comrades», og er skrevet i umiddelbar tilknytning til den inspirerende marsjen med geriljaen. Etter at essayet blei publisert i ukemagasinet *Outlook*, fulgte rutinemessige fordømmelser, raseriutbrudd og mistenkeliggjøringen fra konservativt hold. Men denne gang manglet det heller ikke på kritiske kommentarer fra kretser som vanligvis hyller hennes analyser, skrivekunst og personlige mot. Egentlig burde heller ikke det være uventet, ettersom maoistpartiet med sin programmatisk folkekrig langt på vei avviser det som andre deler av den mangfoldige venstresida står for, enten det er fagbevegelser, kommunist- og sosialistpartier eller aktivister i Gandhis ånd. Selv om Arundhati Roy uttrykkelig har tatt det forbehold at den formen for motstand og den samfunnsmodellen hun lovpriser,

¹⁹ Ibid., 121.

ikke gir noen oppskrift for India som helhet (kanskje ikke en gang for andre områder i Chhattisgarh), tar naturlig nok ikke CPI (Maoists) noe slikt forbehold. Her er det som skjer i geriljasonene, og det tette samarbeidet med en stor del av adivasibefolkningen bare en første fase i en omfattende folkekrig på landsbygda. Leser man deres egne dokumenter, går det fram at sluttstriden står når «landsbygda omringer byene», slik at krigen føres inn i storbyene og staten knuses. Deretter følger «det nye demokratiet» (også kjent som proletariats diktatur), og til slutt skal CPI (Maoists) på folkets vegne føre India inn i idealsamfunnet der alle klassefiender er ryddet av veien eller omskolert.

Tilbake til den mangfoldige motstanden

I sitt påfølgende essay i *Broken Republic* – «Trickledown revolution» – anlegger Arundhati Roy et utvidet perspektiv, der hun både direkte og indirekte svarer på en del av de reaksjonene som hennes reportasjer fra kampsonen blei møtt med. For ikke å bli misforstått, løfter hun her tydelig fram både bredden og vitaliteten i folkelig kamp mot dagens nyliberalisme, sosial urettferdighet, miljøskader og statens knebling av aktivister og menneskerettighetsforkjempere. («They are fighting because, as far as they are concerned, 'the fruits of modern development' stink like dead cattle on the highway.»)²⁰ Det fortelles også om annen innsats i regi av adivasier som har gitt – i alle fall en foreløpig – seier uten forankring i maoistenes folkekrig. Det mest kjente eksempel på dette er i Odisha, der deres samarbeid også med utenlandske ngo-er (Non-governmental organizations) tvang Vedanta til å skrinlegge sine planer om å ødelegge fjell- og skogområder som oppfattes som hellige. Om dette foreligger ei spennende bok, som Roy har skrevet forord til.²¹ Alt håp er altså ikke ute i et India der det er inspirasjon å hente både fra gandhistiske ideer om lokal selvforsyning og bærekraftig utvikling, fra B. R. Ambedkars mobilisering av daliter og fra en langvarig sosialistisk og egalitær tradisjon. I en rekke andre skrifter og intervjuer har Arundhati Roy også vært et talerør for både fredsbevegelser, anti-imperialistiske bevegelser og for organisasjoner som kjemper mot skadelige

²⁰ Ibid., 159.

²¹ Felix Padel og Samarendra Das (red.), *Out of this Earth. East India Adivasis and the Aluminum Cartel*. New Delhi: Orient BlackSwan 2010. Som en del av denne kampen blei også det norske oljefondet (Statens Pensjonsfond Utland) tvunget til å trekke seg ut av Vedanta.

«utviklingsprosjekter».²² Det er med hennes egne ord tale om et bredt spektrum, der CPI (Maoists) bare utgjør et militant ytterpunkt. Hun griper også tilbake til et annet hovedtema i sitt politiske forfatterskap: kløfta mellom regjeringens retorikk om framgang og vekst på den ene sida, og den brutale virkeligheten for de som er fattige, marginaliserte, hjemløse og dømt til et kort liv i underernæring. Det minnes også om at den bejublete IT-sektoren (som altså Telenor er en del av), ikke sysselsetter mer enn 0,2 prosent av befolkningen, at gjennomsnittsforbruket av korn har sunket under «det indiske mirakelet» og at de 100 rikeste milliardærer legger beslag på en fjerdedel av landets bruttonasjonalinntekt.²³

Det som imidlertid er det mest interessante i vår sammenheng, er at Arundhati Roy i «Trickledown revolution» også imøtekommer de mange oppfordringene om å klargjøre sitt forhold til CPI (Maoists). Et viktig poeng er her, som i «Walking with the comrades», at hun har sett det som sin forpliktelse å løfte fram andre historier enn de som kommer fra partiets mange fiender, og som selv har en lite ærerik fortid å vise til når det gjelder å støtte undertrykte adivasier eller bedre deres levekår. Hun dokumenterer derfor at det er mange feil eller overdrivelser i propagandahistorier fra myndigheter og deres lojale medier, og som så avgjort er i uoverensstemmelse med det hun har sett med egne øyne. På grunn av sin motstand mot «Operation Green Hunt» og andre former for krigføring mot den fattige lokalbefolkningen, noe hun ser som et instrument for gruveselskapenes interesser, nekter hun å delta i det hun kaller en utbredt «condemnation industry». Det er nærmest et prinsipp, selv når hun forteller at det i partiets og PLGAs navn er gjennomført drap på sivile, inkludert uskyldige adivasier. Flere konkrete eksempler på slike ugjerninger er hentet fra perioden etter hennes besøk i Dantewada, og de er både bekreftet og forsterket i andre rapporter. Det gjelder ikke bare i Chhattisgarh, men i høy grad også i Vest-Bengal, der store deler av sivilsamfunnet og et voksende antall radikale aktivister uttrykker sin dype misnøye med CPI (Maoists). Her blei det i 2008 organisert en brei og radikal motstandsfront mot myndighetenes terror, men People's Committee against Police Atrocities (PCPA) blei svekket og splittet etter hvert som maoistene sikret seg kontrollen. Interessant nok er Gaulam Navlakha her

²² I tillegg til hennes mange essays, er det i saiberspeis også mulig å lese en lang rekke intervjuer og taler. For en rikholdig samling intervjuer, se *The Shape of the Beast. Conversations with Arundhati Roy*. London: Hamish Hamilton 2010.

²³ Disse opplysningene er dokumentert i Arundhati Roy, *Broken Republic*, 160–61, med henvisninger til kilder i bokas noteverk.

en av de skarpeste kritikere, og han legger mye av ansvaret på det behovet CPI (Maoists) åpenbart har for å ta æren for folkelig motstand og legge opprøret under sin ledelse.²⁴

Det er verdt å merke seg at Arundhati Roy nå gir de etablerte venstrepartiene og de to parlamentariske kommunistpartiene rett i mange av deres viktigste ankepunkter. Det gjelder ikke minst spørsmålet om hvor anvendbar folkekrigsstrategien fra Chhattisgarh er utenfor vanskelig tilgjengelige skogsområder, det vil si om den er mer kontekstuell og taktisk enn en uunngåelig og universell oppskrift. Klarest blir det uttrykt i dette nøkkelausnittet:

The charge that the Maoists are irrelevant to urban working-class movements, to the Dalit movements, to the plight of the farmers and agricultural workers outside the forests is true. There is no doubt that the Maoists party's militarized politics makes it almost impossible for it to function in places where there is no forest cover.²⁵

De etablerte kommunistpartiene og den parlamentariske venstresida har likevel liten grunn til å glede seg over Arundhati Roys klargjøringer. Hun slår tilbake med å fraskrive dem enhver befatning med revolusjonære ideer, og skriver at de ikke en gang er til å skjelne fra «andre borgerlige partier». I virkeligheten opptrer de etter hennes oppfatning nærmest med en slags mystisk binding til den indiske staten. Dette er ingen overraskende kritikk, men en videreføring av den fordømmende omtalen hun allerede i *Guden for små ting* ga av de tradisjonelle kommunistpartiene i hennes egen delstat Kerala. Dette gikk ikke minst utover CPI (Marxists) som levnes liten ære, og som hun lar bruke boligen til den legendariske E. M. S. Namboodirapad som et kommersialisert turisthotell, med kommunister som bukkende kelnerer. Etter dette har forholdet vært meget anstrengt, for å si det mildt, og hennes bok har blitt beskyldt for å dyrke «erotisme anarkisme» og individuell motstand, og for å vise langt mindre sympati for kollektive bevegelser.²⁶

²⁴ Se både Gautam Navlakhas artikkel og andre viktige bidrag i Biswajit Roy (red.), *War and Peace in Janglemahal. People, State and Maoists*. Kolkata: Setu Prakahani 2012.

²⁵ Arundhati Roy, *Broken Republic*, 196.

²⁶ Mest sofistisert er en slik kritikk satt fram av den marxistiske kulturteoretikeren Aijaz Ahmad i essayet «Reading Arundhati Roy politically», som opprinnelig blei trykt i magasinet *Frontline* (8. august 1997). Det er også gjengitt i en spennende artikkelsamling som drøfter hennes bok, se Alex Tickell (red.), *Arundhati Roy's The God of Small Things*. London: Routledge 2007.

Et annet sted i «Trickledown revolution» slår Arundhati Roy fast at hovedstrategien til CPI (Maoists) er å skaffe seg oppslutning på landsbygda ved å nedkjempe jordeierklassen og omfordele jord, men at dette hittil ikke har gitt noen særlige resultater. Interessant nok forteller hun at hun under sin marsj med kameratene blei konfrontert med hva hun en gang tidligere har uttalt til et indisk magasin. Samtidig som hun også her nekter å ta avstand fra deres væpnete kamp i adivasi-områder, la hun til at hun nok ville være blant de første som dingle i galgen etter maoistenes eventuelle maktovertakelse. Dessverre blei hun der og da avbrutt før hun fikk svart, men hun gjør det nå, i dette essayet, ved å vise til erfaringene fra kommunistpartienes praksis både i Sovjetunionen og i det maoistiske Kina når det gjelder utrenskinger av dissidenter i bevegelsen, partidiktatur, hungersnød og «det store spranget». Hun berører også spørsmålet om hva slags holdning de har til noe av det som ligger hennes hjerte aller nærmest, nemlig miljø og ødeleggelser av naturressurser i «utviklingens» navn. Også her mener hun at sporene skremmer, og føyer Vietnam til de sovjetiske og kinesiske erfaringene, der vekst og forbruk omtales som en uløselig del av deres «DNA». Det er etter hennes oppfatning også åpent hva som vil være politikken overfor gruveselskapene om maoistene får kontroll over større skogsområder enn i dag. Kanskje vil de inngå kontrakter dersom de sikrer seg en del av inntektene til å bygge ut sine frigjorte samfunn og utvide den væpnete kampen?

Hvorfor er det så mange maoister i India?

Når vi heretter skal gjøre noen snarturer innom annen litteratur som setter CPI (Maoists) – og Arundhati Roys beretninger – i perspektiv, er det naturlig å starte med den nylig utgitte *India Today*, som er skrevet av tre britiske Indiaforskere med lang fartstid og radikale posisjoner.²⁷ Det som gjør framstillinga

²⁷ Stuart Corbridge m.fl., *India Today. Economy, Politics and Society*. Cambridge: Polity Press 2012. Se særlig kap 10: «Rural dislocations: Why has Maoism become such a force in India», 197–217. John Harriss har også presentert en meget informativ forsknings- og litteraturoversikt i *The Naxalite/Maoist Movement in India: A Review of Recent Literature*. Singapore: Institute of South Asian Studies/National University of Singapore 2010. (ISAS Working Paper no. 109). Denne oversikten utgjør en del av et større forskningsprosjekt som tar for seg sosioøkonomiske, politiske og sikkerhetsmessige dimensjoner ved maoistopprøret og forbindelsene til adivasienes kamp. For flere andre rapporter, se www.isas-nus.edu.sg

til Stuart Corbridge, John Harriss og Craig Jeffrey så interessant i vår sammenheng, er at den inneholder et fyldig kapittel om forholdene på landsbygda og bakgrunnen for at maoistene har blitt en betydningsfull kraft i India. Her trekker de også veksler på annen forskning og flere nærstudier om dette temaet, slik at kapitlet i praksis gir en oversikt over tilgjengelig kunnskap på feltet.

La det først være sagt at forfatterne av *India Today* i all hovedsak bekrefter Arundhati Roys bilde av et India der den økonomiske veksten har blitt stadig skeivere fordelt. Det tegnes også et skarpt bilde av forholdene på landsbygda, med massefattigdom side om side med økt maktkonsentrasjon hos godseierklassen, samtidig som det understrekes at det er adivasier og daliter som mest brutalt blir rammet av det som omtales som «strukturell vold». Selv om det framholdes at CPI (Maoists) og deres væpnete kamp mange steder har lidd et smertelig tilbakeslag, understrekes det at de har et solid feste og folkelig støtte både innenfor og utenfor det området som Arundhati Roy har beskrevet i sine essays.

Det beste med behandlingen av dette siste temaet i *India Today*, er at forfatterne også belyser spørsmål som i liten grad er berørt av Arundhati Roy i hennes beskrivelser og analyser. Selv om det bekreftes at maoistene møter mye sympati gjennom sin støtte til adivasier som er ofre for tvangsflytting og tap av rettigheter, legges det vekt på at dette for mange nok handler mest om et «pragmatisk» og tidsbestemt samarbeidsforhold, dvs. at det er usikkert hvor sterk alliansen er når den ikke bare betyr forsvar for tradisjonell livsform og dagsaktuelle krav. Forfatterne poengterer at det er forskjell på begreper om «forandring» og en væpnet revolusjon som tar sikte på å knuse og overta staten. Her kan de bygge på flere lokale undersøkelser og intervjuer, der det går fram at mange er bekymret over at den militære aktiviteten og angrep på busser, jernbaner og statlige institusjoner, ikke minst fordi det fører til represalier som nettopp rammer dem som skulle støttes. En slik «voldsspiral» fører naturlig nok til utrygghet og splittelser innenfor lokalbefolkningen. Det er heller ikke uventet at det i en situasjon med til dels udisiplinerte krigshandlinger lett oppstår en atmosfære av mistenksomhet og frykt, og at både likvideringer, internering og strenge straffer kan ramme dem som – ofte på usikkert grunnlag – beskyldes for å gå fiendens ærend. I litteraturen finnes også flere eksempler på at folk i de aktuelle områdene er skuffet over at den materielle framgangen er så liten. Dette kan ha sammenheng med at geriljaen, når den først har fått en lokal forankring, prioriterer

militær kamp med andre mål enn å forsvare adivasiernes interesser. Det refereres også til indikasjoner på at CPI (Maoists) samarbeider med myndigheter og selskaper i de tilfeller hvor det kan gi «beskyttelsespenger» og inntekter for å finansiere videre kamp. I tillegg pekes det på de spenninger som har sammenheng med at mange av lederne har høykastebakgrunn, mens fotsoldatene gjerne er unge adivasier i jungelområdene. Det betyr i så tilfelle at heller ikke CPI (Maoists) kan si seg helt fri fra kastemotsetninger eller andre motsetninger som følger sosial status og utdanningsbakgrunn.

Siden kapitlet i *India Today* ikke bare handler om maoistene i Dandakaranya-jungelen, blir også utsiktene for videre oppslutning utenfor skogsområdene og adivasibefolkningen tatt opp. Forfatterens analyse av forholdene på landsbygda og nødvendigheten av grunnleggende jordreformer, skiller seg ikke så mye fra maoistenes beskrivelser i deres programdokumenter, for øvrig heller ikke fra det som en rekke andre venstreorganisasjoner står for. Det stilles imidlertid også her spørsmål ved det revolusjonære potensialet og ved oppfatningen om India som et halvføydalt og halvkolonialt samfunn, der hovedmotsigelsen i det indiske samfunnet går mellom godseiere og småbønder/landarbeidere. Dette var nok en analyse som passet bedre til India for noen tiår siden, men dagens innkapsling i global kapitalisme, industrialisering, ekspansjon i tjenestesektoren og rask urbanisering har utvilsomt ført til forandringer i terrenget. Det er etter forfatterens mening dessuten slik at mange på landsbygda ikke har en like klar identifikasjon med landsbyene eller motsetningsforhold til jordeierne som tidligere, noe som bl.a. skyldes inntekter utenfor jordbruket og periodevise arbeidsopphold i byene. I et slikt perspektiv stiller de derfor spørsmål ved anvendbarheten av maoistiske oppskrifter utenfor skogsområdene, der forholdene utmerker seg ved at de geografisk er egnet for geriljakrig, i tillegg til at delstatene Chhattisgarh og Jharkand er kjent for folkelig misnøye med vanstyre og korrupsjon.

Hva slags parti?

Et annet interessant bidrag til denne diskusjonen har kommet fra to indiske forskere i boka *Maoism in India*.²⁸ Selv om Bidyut Chakrabaty og Rajat Kumar

²⁸ Bidyut Chakrabaty og Rajat Kumar Kujur, *Maoism in India. Reincarnation of Ultra-Left Extremism in the Twenty-First Century*. London: Routledge 2010.

Kujur bruker begrepet «ultra–left extremism» i sin undertittel, er det tale om en akademisk studie som i all hovedsak løfter fram positive aspekter ved maoistenes tanker og virksomhet. Blant bokas mange fortjenester er at den byr på en god presentasjon av historien helt tilbake til Telengana-oppstanden i 1947–51 og naxalbari-opprøret i 1967–72, og at den underveis mot våre dager gir en vei-viser inn i de utallige bevegelser, fraksjoner og innbyrdes motsetninger. Størst vekt legges på situasjonen etter århundreskiftet, der de bygger på en grundig case-studie av situasjonen i delstaten Odisha. Her har de også har hatt tilgang til samtaler med flere tidligere og nåværende ledere.

Sammenliknet med mye annen litteratur, utmerker *Maoism in India* seg med sin diskusjon av dokumenter som gjør rede for ideologisk grunnlag, politiske analyser og partierklæringer/vedtekter, i det siste tilfelle også som et vedlegg. På denne måten representerer de et tiltrengt supplement (eller korrektiv?) til Arundhati Roys mer dagsaktuelle reportasjer. I denne sammenheng vises det til at CPI (Maoists) i sine grunnlagsdokumenter etter sammenslåingen i 2004 langt på vei kopierer det kinesiske kommunistpartiet, det gjelder ikke minst partiets leninistiske oppbygging og de strenge betingelser som stilles for at diskusjon skal anses som legitim. Dette gjør at man skulle ønske seg mer hos Roy om hvordan dagens avgjørelser treffes i de organer hun forteller om. I flere tilfeller dreier det seg nærmest om avskrift fra Mao Zedongs rapport til KKP i 1938, og det er altfor få tegn til at det tas høyde for det indiske samfunnets særpreg og kompleksitet.²⁹ Forfatterne finner heller ikke mange spor etter kritisk drøfting av erfaringene fra Sovjetunionen og Kina under Stalin og Mao, og siterer fra en uforbeholden hyllest til «den store proletariske kulturrevolusjonen» som inspirasjon for hvordan tilbakefall til kapitalismen i perioden etter folkekrigens seier skal behandles. En slik binding er nok også grunnen til at det fastholdes at samfunnet er halvfeudalistisk og halvkolonialt (som Kina før revolusjonen), selv om det er blitt mer påfallende at den føydale godseierklassen i dagens India er sterkt knyttet både til den borgerlig-demokratiske staten og den globale kapitalismen. Av det kinesiske eksemplet følger også at væpnet kamp ikke bare er et tidsbestemt valg, eller en forsvarskamp for adivasienes rettigheter, men en ufravikelig oppskrift for hvordan staten skal knuses og «det nye demokratiet» innføres for at proletariatet skal avskaffe feydalismen og forberede overgangen til kommunismen. Det minnes samtidig om at den kinesiske modellen blei til i ei

²⁹ Ibid., 135.

tid som også internasjonalt er annerledes enn i dag, dvs. at det den gang eksisterte en mulig støttespiller i et kommunistisk Sovjetunionen.

Mot en slik bakgrunn begrenser de to indiske forfatterne seg ikke til å forklare den breie forankringen hos utsatte grupper i enkelte delstater, men reiser vanskelige spørsmål som handler om forholdet mellom partiets øverste ledelse (Sentralkomité og Politbyrå), de militære ledere, vanlige medlemmer og massebevegelser (eller frontorganisasjoner) med sterk maoistisk innflytelse. De løfter fram både egne og andres undersøkelser som viser at partiet heller ikke er fritt for patriarkalske holdninger. Kvinner er helt fraværende på toppen. Dette bekrefter opplysningene fra Arundhati Roy. Hun skriver at det bare er menn i Politbyrået, og i beste fall to kvinner i den langt større sentralkomiteen. Forfatterne av *Maoism in India* minner også om at det systematisk blir stadig færre adivasier og daliter jo høyere oppover i hierarkiet man kommer. De skiller seg på enkelte punkter også fra det bildet som ellers er tegnet av *Salwa Judum*. Dette gjelder selvsagt ikke i de veldokumenterte omtalene av brutalitet, tvangsflytting og udisiplinert vold for å drive maoistene og deres sympatisører tilbake, og heller ikke når det gjelder påvisningen av at de har aktiv støtte fra myndighetene på ulike nivåer. Forfatterne ønsker imidlertid å vise fram et mer sammensatt bilde, der de minner om at adivisasamfunn – som alle andre samfunn – kjennetegnes av splittelser og motsetninger. Det gjelder også religiøse forhold, der tradisjonelle religioner utfordres av både kristendom og hinduisme. De argumenterer for at flere er genuint i villrede om hvor de hører hjemme i en atmosfære av frykt, mistenksomhet og sosial desperasjon. Mange misliker nok også press og «skattlegging» som folk utsettes for med det formål å skaffe bevegelsen sårt tiltrengte ressurser. Det vises også til at det ligger i geriljakampens natur at CPI (Maoists) ofte avviser selv de få utviklings- og velferdstiltak som planlegges utenfra, ettersom skoler kan brukes som boliger for polistyrker og veier brukes til å frakte regjeringstropper og materiell. På samme måte mener de to forfatterne at det er en svakhet at det foreligger så lite konkret om økonomiske og sosiale utviklingsstrategier i områder som mer eller mindre er under geriljastyrkenes kontroll. Det må være legitimt å reise slike spørsmål hvis man vil lære mer om lokale forhold og det som skjer på bakken, selv om det kan føre til urimelige anklager – for eksempel fra Arundhati Roy – om at man setter likhetstegn mellom makthavernes undertrykking og væpnet forsvaret nedenfra.

Adivasier i skuddlinja

The Maoists in India er den nyeste i rekka av bøker som omhandler vårt tema, skrevet av filosofiprofessor Nirmalangshu Mukherji ved Delhi University.³⁰ Det er også den boka som mest kritisk – og eksplisitt – forholder seg til Arundhati Roys essays og tilsvarende bidrag fra sympatisører fra det han kaller «den urbane intelligentsiaen». Men heller ikke han trekker i tvil den analysen av den indiske statens langvarige og systematiske angrep på adivasiernes rettigheter og livsgrunnlag som kommer fra Arundhati Roy. Det er da også interessant å merke seg at *Maoists in India* er utgitt på det britiske forlaget Pluto Press, som ved siden av Zed Books er den fremste utgiver av radikal, marxistisk og anti-imperialistisk litteratur. Det sier mye om hva slags sammenheng han står i.

Også her er undertittelen interessant: *Tribals under Siege*. Med et slikt ordvalg varsler forfatteren at formålet er å vise hvordan adivasier befinner seg i skuddlinja fra to hold, dvs. fra både maoistgeriljaen og myndighetenes forskjellige militære/paramilitære styrker og polititropper. Det vil med andre ord si at det nettopp er de som på forhånd er marginalisert og undertrykt, som betaler prisen, det skjer både gjennom kamphandlinger og gjennom fraværet av sosial og økonomisk utvikling. Her har han seinere fått støtte fra uavhengige rapporter, ikke minst fra Human Rights Watch, der det vises hvordan radikale aktivister som kjemper for menneskerettigheter og adivasiernes levekår blir både forsøkt rekruttert og angrepet fra begge hold. Det betyr også at den kampen som har vært ført i mange tiår før CPI (Maoists) for alvor gjorde seg gjeldende, blir vanskeligjort. Det går også ut over de som arbeider med helse- og utdanningstiltak både i offentlig regi og gjennom frivillige organisasjoner, ettersom dette ifølge CPI (Maoists) bare er «... a development mask to their fascist repressive measures».³¹

Mukherji trekker heller ikke i tvil de veldokumenterte beskrivelsene av overgrep mot adivasier, og hans ærend er ikke å forsvare de parlamentariske venstrepartiene, som etter hans mening går langt i å rettferdiggjøre myndighetenes definisjon av konflikten som et «sikkerhetsspørsmål». Hovedpoenget er imidlertid at det ikke går noen enkel linje fra premisset om en radikal solidaritet med adivasiene til å godta at det er maoistene som har det eneste svaret. Etter

³⁰ Nirmalangshu Mukherji, *The Maoists in India. Tribals under Siege*. London: Pluto Press 2012.

³¹ HRW 2012, 16.

hans oppfatning må det være lov til å diskutere om det er den første fasen i en folkekrig som best tjener adivasienes interesser, og om enhver form for voldsbruk er hensiktsmessig eller fortjener støtte. Det gjelder ikke minst lemfeldige henrettelser og angrep på dem som beskyldes for å være informanter, eller som er aktivister i sivilsamfunnet uten å slutte seg til den rette lære. Spørsmålet reises: Kanskje er det bare er CPI (Maoists) og myndighetene selv som tjener på en slags Bush-doktrine, dvs. «den som ikke er med meg, er mot meg»? At det er rett å gjøre opprør, betyr ikke at alle midler i kampen er hevet over diskusjon, eller at det irrelevant å trekke inn langsiktige mål. Og mer enn det: Forfatteren spør også rett ut hvor mye beretningene fra Arundhati Roy, Gautam Navlakha og andre av partiets gjester egentlig forteller om en høyst sammensatt virkelighet, og hvor mye som er velregissert propaganda. Som bidrag til denne diskusjonen kan *Maoists in India* trekke vekslers på et usedvanlig rikholdig materiale med mange alternative kilder, inkludert seriøs forskning, slik at det blir mulig for en leser å orientere seg videre. Det er også verdifullt at det gis en god oversikt over bidrag i indiske venstrepublikasjoner, ikke minst spesialnummeret som *Seminar* ga ut i 2010. Meget interessant lesning er dessuten gjengivelsen i sin helhet av et langt intervju som er offentliggjort med generalsekretær Ganapathy fra 2009. Sammen med det ovennevnte intervjuet fra året etter – ført i pennen av Jan Myrdal og Gautam Navlakha – gir dette et godt innblikk i tenkning og ideologi hos partiets fremste leder.³²

Historiske tilbakeblikk og store ideologiske spørsmål har ikke noen dominerende plass i denne boka, ettersom det er det som faktisk skjer på bakken i kamponer, Mukherji interesser seg mest for. Det er likevel et viktig poeng, som nærmest er fraværende i annen litteratur, at det slett ikke er slik at dagens CPI (Maoists) er den eneste og naturlige viderefører av naxalittbevegelsen fra slutten av 1960-tallet. Etter forfatterens oppfatning var det en brei bondebevegelse, som ikke var uten støtte også fra andre deler av venstresida. I kjølvannet av dette opprøret vokste det fram en rekke grupperinger og partier, som igjen ble oppsplittet i nye fraksjoner i åpen strid med hverandre. Blant dem var ei marxistisk-leninist-gruppe under ledelse av den tidligere omtalte Charu Mazumdar, som hadde Mao Zedong som ledestjerne og nærmest oppfattet seg som underordnet Kinas kommunistiske Parti. Ikke så få opprinnelige deltakere i bondeopprøret tok etter hvert avstand fra organisasjoner med aksjoner med

³² <http://www.sanhati.com/articles/2138>.

innslag av individuell terror og personlige henrettelser av «klassefiender». Et uttrykk for dette er Mazumbars kjente utsagn: «He who has not dipped his hand in the blood of class enemies can hardly be called a communist.»³³ Som følge av en rekke splittelser og ideologiske oppgjør er det etter forfatterens oppfatning mange av Mazumbars dogmer og strategiske anvisninger som dominerer hos dagens ledere hos CPI (Maoists). (Arundhati Roy forteller om bilder av Mazumbar som henger side om side med Mao Zedong.)

Mange kritiske røster

I sin kritikk av CPI (Maoists) og deres strategi kan Mukherji støtte seg på et rikholdig materiale fra navngitte personer med lang fartstid både fra naxalbaribevægelsen, radikal aktivisme og fra opphold i myndighetenes fengsler, men som holder et sviende oppgjør med dagens folkekrigsstrategi og avvisningen av andre kampformer. En meget interessant kilde er Sumanta Banerjee, som er forfatter av standardframstillingen av naxalitt-opprøret, og som lenge var en sympatisk innstilt kommentator.³⁴ I de siste åra har han i flere viktige artikler rettet sterk kritikk bl.a. mot oppfordringen fra CPI (Maoists) om å holde seg borte fra alle former for valg, noe som også er fulgt opp med nedbrenning av valglokaler og drap på sivile som har deltatt i valgadministrasjonen. I Vest-Bengal har dette også ført til en lang rekke henrettelser av lokale partiaktivister i CPI (Marxists).³⁵ Et av de mest sentrale navnene det er verdt å lytte til nettopp i kategorien av aktivister, er Santosh Rana, som utvikler sine tanker i et bredt anlagt intervju i tidsskriftet *Seminar* i 2010.³⁶

Han var en av de ledende i naxalitt-bevegelsen på 1970-tallet, og står nå i spissen for en liten organisasjon som har beholdt navnet CPI (M-L). Det interessante med Rana er at han var blant de første fra den revolusjonære oppstanden fra 40 år tilbake som reiste spørsmålet om demokrati innenfor og utenfor beve-

³³ Nirmalangshu Mukherji, *The Maoists in India. Tribals under Siege*, 73.

³⁴ Sumanta Banerjee, *India's Simmering Revolution. The Naxalite Uprising*. London: Zed Books 1984.

³⁵ Se særlig «The Maoists, elections, boycott and violence», i *Economic & Political Weekly*, 2. mai 2009, 8–10. og kapitlet «Reflections of a one-time Maoist activist» i den rikholdige antologien Alpha Shah og Judith Pettigrew (red.), *Ethnographies of Maoism in India and Nepal*. New Delhi: Orient BlackSwan 2011.

³⁶ «Interview», i *Seminar*, nr. 607, 2010. Sammen med alle de andre bidragene i dette spesialnummeret ligger det på <http://www.seminar-india-com>

gelsen, og han har også vært den første – og eneste – av naxalittene som noen gang har vært medlem av en delstatsforsamling.

Et annet viktig tema hos Mukherji er spørsmålet om erfaringene fra det før-revolusjonære Russland og Kina er nærmest automatisk overførbare til dagens India, slik det langt på vei ser ut i de leninistisk-maoistiske læresetninger som dominerer partiets analyser og partistruktur. Et felles trekk for de to regimene var nettopp at demokratiske/parlamentariske innslag nærmest var fraværende, og at dette naturligvis slo ut i valg av kampformer. Forfatteren står ikke selv i noen gandhistisk-pasifistisk tradisjon, og mener at væpnet organisasjon i mange tilfeller kan være berettiget. Derfor støttet han også Communist Party of Nepal (Maoists) i deres opprør mot det føydalt-monarkistiske despotiet, men understreker at de hadde et langt breiere fundament hos massene på landsbygda enn det deres – tidligere – allierte har i India. Han merker seg likeledes at de nepalske maoistene med stor suksess valgte å delta i et flerpartisystem da deres langvarige geriljakamp med folkelig oppslutning på nasjonal basis tvang fram demokratiske valg. For dette har de da også pådratt seg sine indiske kampfellers vrede og fordømmelse for å ha spredt revisjonisme og parlamentariske illusjoner, til tross for at samlinga i 2004 kom i stand gjennom helhjertet innsats fra det nepalske kommunistpartiets leder.

Trass i sin påvisning av de tydelige begrensningene i det indiske demokratiet, og den innsnevring av det demokratiske handlingsrommet som har funnet sted gjennom «sikkerhetslover» i de siste åra, mener Mukherji likevel at det er en maoistisk blindgate å avvise deltakelse i alle former for folkevalgte organer, selv på lokalt nivå (*panchayats*). Også han viser til de seire som kombinasjonen av åpne massebevegelser – med sterke adivasiinnslag – og lokale styringsorganer har oppnådd. Konklusjonen er derfor at boikott av alle folkevalgte organer i dagens fase av den folkelige kampen vil svekke og isolere venstrekreftene, ettersom de i landet som helhet utvilsomt har en viss legitimitet og ikke bare oppfattes som et statlig instrument for undertrykking. Det er f.eks. ingen tvil om at bedring av dalitenes politiske og sosiale situasjon i India har sammenheng med at de har ført sin kamp også gjennom folkevalgte institusjoner. Selv den indiske staten er ikke noen monolittisk og kompakt enhet. Det er sprekker i muren som kan utnyttes. Å stille opp motsetningen mellom «sikkerhetsstyrker» og PLGA som de eneste valg, blir sett på som en ytterligere innskrenkning av det politiske handlingsrommet som allerede er alvorlig utfordret.

Mukherji trekker også sterkt i tvil de opplysninger om CPI (Maoists) sin oppslutning som enten kommer fra deres egne kilder (og sympatisører) eller fra offisielt hold. Han ser det som lite troverdig at det er tale om en omfattende «rød korridor» og en eller annen form for betydelig «tilstedeværelse» i nær en tredel av alle kommuner, dvs. områder med 40 prosent av landets areal, der 35 prosent av innbyggerne bor. Han ser dette som et uttrykk for at myndighetene ønsker å blåse opp det de omtaler som en «sikkerhetstrussel» for å rettferdiggjøre undertrykkende lover, rettferdiggjøre militarisering av konflikten og iverksette aksjoner som Operation Green Hunt eller *Salwa Judum*. På samme måte har maktøverne både sentralt og på delstatsnivå interesse av å sette et slags likhetstegn mellom maoister og alle de som gjør opprør og/eller retter kritikk. Han peker på at også CPI (Maoists) ser seg tjent med å gjøre det samme, enda det ikke en gang er tilfelle i de begrensede områder som Arundhati Roy har besøkt. Etter Mukherjis oppfatning kan dette også føre til en alvorlig nedvurdering av den kamp som føres innenfor fagforeninger, kvinnebevegelser, bondebevegelser, fredsbevegelser, menneskerettighetsorganisasjoner og lokale aksjoner mot gruver og damutbygging over hele landet, dvs. betydelige motstandsfronter som CPI (Maoistene) langt på vei står utenfor. Det kan også føre til en oppfatning om at alt annet enn å slutte seg til et sentralistisk kaderparti er en formålsløs gjerning, og at den eneste kampen som er verdt å føre, er å underkaste seg CPI (Maoists) som proletariatets fortropp og den eneste og sanne representant for «folket».

Kanskje det mest interessante i Mukherjis bok, og i alle fall det som skarpest utfordrer Arundhati Roys beretninger, er det han formidler av et alternativt bilde av det som faktisk foregår i geriljasonene. Ettersom det ikke er så store områder som er under maoistgeriljaens direkte kontroll, er det fortsatt mange adivasier som utsettes for tvang og rekruttering fra begge sider. Han finner det også påfallende at en så stor andel av geriljastyrkene utvilsomt er rekruttert som meget unge, og det i mange tilfeller må ha vært tale om barnesoldater og tidlig indoktrinering. Han finner støtte for dette i Arundhatis Roys møter med bevæpnet ungdom som allerede har vært med lenge, sammen med de fotografier som er gjengitt i hennes bøker og artikler. I en situasjon med sult, håpløshet, massefattigdom og sosial desperasjon minner han om at også regjeringsstyrker og lokale militser klarer å rekruttere barn og ungdom som mangler mat, husly og skolegang. Han viser også til at det er adivasier på begge sider som mister livet, mens de militære ledere i CPI (Maoists) befinner seg i bevoktede hovedkvarterer.

Etter Mukherjis oppfatning er det bildet av virkeligheten i geriljasonene som gis av bl.a. Arundhati Roy, altfor skjønnmalende og idylliserende, og han er heller ikke så imponert over det som ser ut til å ha vært oppnådd når det gjelder utdanning, matproduksjon og bedring av lokale livsvilkår. Helse- og skolevesen er det lite av selv i de områder hvor maoistpartiet har hatt et godt feste i flere år, samtidig som myndighetene – av forståelige militære grunner – ikke har noen mulighet til å slippe til på disse feltene. Undervisning er i hovedsak knyttet til kaderskoler for barn, der maoistisk ideologi og våpenkunnskap er viktige innslag. Det er riktig at CPI (Maoists) har klart å presse prisene opp på enkelte produkter som selges til oppkjøpere etter avtale, som for eksempel tendubladere (til lokale bidisigaretter). Deres betaling ligger imidlertid fortsatt langt under vanlig minstelønn, og det er utvilsomt slik at en god del av kontraktene bygger på overføringer fra oppkjøpere direkte til CPI (Maoists). Forfatteren er ikke aleine om å hevde at det også er indikasjoner på økonomisk kriminalitet, skattesamarbeid med storselskaper, svart økonomi og opiumsproduksjon- og omsetning, men lever ingen overbevisende dokumentasjon.

Refleksjoner på avstand

For oss som befinner seg på trygg avstand, og som mangler førstehåndskjennskap til Dardakanyan-skogsområdene og de intrikate ideologisk-strategiske debattene på den indiske venstresida, er det selvsagt vanskelig å orientere seg i de mange stridsspørsmålene som er skissert i denne artikkelen. Det kaller på ydmykhet, og min hensikt har derfor vært å supplere Arundhati Roys perspektiv og beskrivelser med alternative kilder. Skal jeg likevel våge meg på en sammenfattende refleksjon, må det bli i sju korte punkter.

For det *første* er det fra alle kilder og forfattere tegnet et klart og overbevisende bilde av urettferdighet, voksende ulikheter, maktkonsentrasjon, nyliberalisme og et svekket demokrati i dagens India. Gjennom flere tiår har myndighetene i den økonomiske vekstens og «utviklingens» navn ytterligere revet grunnlaget vekk under adivasienes rettigheter og livsgrunnlag. For det *andre* er det en åpenbar sammenheng mellom disse trekk og den folkelige oppslutningen som CPI (Maoists) har i enkelte skogsområder, og da særlig i de relativt nye statene Chhattisgarh og Jharkand. Trass i de motforestillinger som andre har reist, er Arundhati Roys beretninger et sterkt vitnesbyrd om maoistenes breie forankring i de lokalsamfunnene hun – riktignok kortvarig – har

besøkt. I andre fortellinger, ikke minst fra Gautam Navlakha, blir det samme sannsynliggjort. Det *tredje* er at situasjonen i selve geriljasonene nok er mer sammensatt og konfliktfylt enn det som Roy gir inntrykk av. Overgrep, drap på sivile og hevnaksjoner mot vanlige folk som beskyldes for å stå i ledtog med fienden, ikke sjelden på sviktende grunnlag eller som resultat av udisiplinerte medlemmer, har blitt dokumentert gjennom flere uavhengige kilder. Det er også grunn til å etterlyse mer informasjon om domstoler og åpning for diskusjon innad i partiet.

For det *fjerde* er det behov for grundigere analyser av de mulige handlingsvalg som adivasier står overfor, og som ofte spriker i ulike retninger. Minst tre momenter er til stede: Noen deler maoistenes mål om væpnet revolusjon for å knuse staten, reformister kjemper for å bli integrert i det indiske storsamfunnet og få likeverdig adgang til offentlige goder, mens andre igjen mest av alt ønsker tilbaketrekking i forsvar for tradisjonelle livsformer. Arundhati Roy hører så avgjort ikke med til den første retningen, selv om hun tar stilling for den kampen som i dag føres i skogsområdene, og som hun mer ser på som påtvunget utenfra enn som første fase i en langvarig folkekrig. Hennes tekster inneholder elementer av begge de to siste retningene, men hun går lengst i det som kanskje kan kalles en slags identitetspolitikk, kanskje på grensa av det en romantisering av adivasier på grunn av en essensialisert og økologisk-fundamentert tilknytning til jord, skog og hevdvunne religiøse forestillinger. Men i dette inviterer hun også til kritikk for å gjøre adivasier til en homogen gruppe av innbyggere, selv om det er mye som tyder på at det også her er sosioøkonomisk differensiering eller klasseforskjeller, og at ikke så få har gått over til både kristendom og hindusjåvinistiske sekter.³⁷ Men selv om det som sagt er innslag av flere tanker om en «rettferdig integrasjon» hos Arundhati Roy, er det ikke uten problemer å stå i en slik posisjon. En likeverdig integrering og slutt på dagens marginalisering kan også true autonomi og hevdvunne rettigheter.

Et *femte* poeng er at maoistenes innflytelse høyst sannsynlig er overdrevet av både dem selv og av myndighetene. En vurdering av deres styrke – eller isolasjon – må også trekke inn hvor marginalisert de står i den breie motstands- og opprørsfronten som finnes i India i dag, slik også Arundhati Roy har gjort i mange andre sammenhenger. Det er heller ikke opplagt at alle muligheter for

³⁷ Dette er en kritisk diskusjon som Alpha Shah legger opp til i sin spennende bokomtale «Eco-incarnation? 'Walking with the comrades'», i *Economic & Political Weekly*, 26. mai 2012, 32–34.

politisk mobilisering i andre kanaler eller kamp innenfor folkevalgte organer – særlig på lokalplanet – er helt uttømt (eller skadelig). For det *sjette* må det være et langsiktig problem for CPI (Maoists) at partiet er så dogmatisk og lojalt knyttet til erfaringene fra Russland og Kina både med hensyn til partistruktur og strategi. Her hører det også hjemme at det er svakheter i deres klasseanalyser og en undervurdering av de endringer i det indiske landskapet som ligger i en mer globalisert industristruktur. For det *sjunde* er det et behov for Arundhati Roys lesere, og da særlig for oss som tilhører en bejublende tilhengerskare, å skaffe seg kjennskap til deler av den litteraturen i India som tar opp hennes analyser – og det hun ikke skriver om – til en kritisk diskusjon. Noen ganger er det heller ikke av veien å interessere seg for de langsiktige mål som maoistpartiet og dets geriljastyrker har, og som strekker seg utover den dagsaktuelle kampen som beskrives med rettferdig harme og innsikt. Som et bidrag i denne retning har denne artikkelen trukket inn noen andre bøker og rapporter som supplement (eller korrektiv). Forhåpentlig kan dette gi som resultat at en mer velinformert diskusjon kan føres videre.